

IN MEMORIAM AKAD. PROF. DR. ZINKI ZORKO (1936–2019)

»Radostno sanjajmo svoje narečje!« so besede akademikinje Zinke Zorko, vrhunске znanstvenice in pedagoginje, katere ljubezen do slovenščine, še posebej tiste »čisto prave materinščine«, govornice, v katero je bila rojena, tj. kapelskega koroškega narečja, ki ga je neizmerno vzljubila in ves čas ohranjala, je usodno zaznamovala mojo ne samo študijsko, ampak tudi poklicno pot.

S profesorico Zorkovo sem se prvič srečala jeseni leta 1986, ko sem kot brucka druge generacije študentov visokošolskega študija slovenistike sedla v klopi mariborske pedagoške fakultete. Dobrodošlico nam je zaželela prisrčna, svetlolasa, modrooka in vedno nasmejana profesorica, katere toplina, ki jo je izžarevala, je hitro napolnila do zadnjega kotička polno predavalnico z rjavimi, dokaj udobnimi oblazinjenimi sedeži in s tapisonom v barve trave obloženimi stenami, ki smo jo študentke in študenti hitro prekrstili v »ta zeleno«. V predavalnici z uradno oznako 0.27, ki sprejme do 140 slušateljev in v kateri je potekala večina naših predavanj, nekdanj so bile namreč generacije slovenistov veliko številčnejše, kot so danes, nam je Zinka Zorko v času, ko je mariborska pedagoška akademija tudi po njeni zaslugi prerasla v fakulteto, na široko odstrla vrata svoje raznovrstne jezikoslovne delavnice. S svojim predavateljskim darom in osebno očarljivostjo, z neusahljivo energijo in občudovanja vredno zavzetostjo nam je na prepričljiv način prva tri leta razlagala in približevala temeljna vedenja iz slovenskega knjižnega jezika (pravopisa, oblikoslovja in skladnje) ter zgodovine slovenskega glasoslovja in oblikoslovja, tako sinhrono in diahrono razmišljujoče pa nas je nato v zadnjem, četrtem letniku študija prijazno povabila še v svet slovenske dialektologije, ki ga je od leta 1986 naprej deset let odkrivala tudi študentom ljubljanske filozofske fakultete, v tedenskih cikličnih predavanjih na Visoki učiteljski šoli v Sombotelu na Madžarskem pa je ljubezen do slovenskega jezika vlivala še porabskim študentom slovenskih korenin. Njena živahna in zanimiva predavanja, s katerimi je znala vselej pritegniti pozornost študentov, so bila zelo obiskana. V predavalnico je prihajala nasmejana, prikupno urejena, vedno točno ob uri. Predavala je zbrano, natančno in sistematično, nikoli ni brala, trditve je ponazarjala z zgledi, lepoto žive govornice pa nam je približala tudi z videoposnetki in zvočnimi zapisi izjemno raznolikih slovenskih narečnih govorov.

Moj prvi osebni stik s profesorico je bil na začetku drugega semestra, ko je ob deljevanju inskripcij v indekse, naše dragocene, v tistih časih še nevirtualne knjižnice, v katere so se potrjevali vpis v letnik, obiski predavanj in ocene, med listanjem moje opazila zabeležene odlične ocene. Po končanem predavanju me je nagovorila k prijavi

za Zoisovo štipendijo in od takrat naprej sem imela občutek, da sem ji v spominu ostala kot zavzeta študentka, željna temeljitejšega poznavanja slovenskega jezika. Redno sva se srečevali na predavanjih in seminarjih, konzultacijah za seminarske naloge in na izpiti. Med študenti je veljala za strogo in zahtevno, a pravično profesorico, katere spoštljiv in človeški odnos do sočloveka je še zlasti pri ustnem preverjanju znanja hitro razpršil neprijetno tremo. Rahlo porumenela izpitna pola iz vokalizma, skrbno shranjena v družbi množice črtnih papirnih pol A4-formata, ki sem jih v času, ko sem se pripravljala na izpit, vsevprek popisala z vokalnimi sistemi, nazorno prikazujočimi razvojne etape slovenskega vokalizma vse od praslovanščine do današnjih dni, še danes priča, da je profesorica resnično zahtevala visoko raven teoretičnega znanja. Zahtevno razumevanje in obvladovanje systemskega razvoja celotnega slovenskega vokalizma in morfologije je bilo poglobitnega pomena za odkrivanje in razumevanje lepote slovenskih narečij, katerih bogastvo nam je profesorica z velikim žarom in neizmerno ljubeznijo do žive govornice razkrivala pri predmetu Dialektologija. Ta predmet se me je, rojeni v Mariboru materi Prekmurki in očetu iz Črete pri Slivnici, najbolj dotaknil in mi v globini narečno govoreči hitro prirasel k srcu. Odkrivajoča bogastvo narečnih oblik in izrazov, sem pri profesorici diplomirala in na njen predlog za diplomsko nalogo o do tedaj neraziskani mariborščini prejela zlati znak Univerze v Mariboru. Kot obetavno diplomantko me je nagovorila k podiplomskemu študiju in mi kot mladi raziskovalki na takrat kadrovske podhranjenem Oddelku za slovanske jezike in književnosti Pedagoške fakultete omogočila nadaljnji razvoj in znanstveno kariero na mariborski univerzi.

Magistrska in doktorska leta šolanja pod njenim mentorstvom na ljubljanski slovenistiki so mi omogočila razširiti in poglobiti vedenje o današnji podobi slovenskih narečij, o njihovem oblikovanju, razvoju in položaju v okviru južnoslovanske in širše slovanske jezikovne skupnosti. S svojo široko in poglobljeno dialektološko razgledanostjo me je skrbno usmerila v raziskovanje neraziskanega – panonskega slovenskogoriškega narečja. Ob budnem spremljanju mojega preučevanja vokalizma, konzonantizma, oblikoslovja, skladnje in besedja, zapisanih po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, obsegajoči 870 vprašanj, v štirinajstih raziskovalnih točkah, na osnovi katerega je bila utemeljena umeščenost tega narečja v panonsko narečno skupino na sinhroni in diahroni ravni s skupnimi izhodiščnim severnoštajerskim in panonskim samoglasniškim sestavom ter z enakimi starejšimi in že različnimi mlajšimi vokalnimi razvoji, me je ves čas ne samo spodbujala in mi predajala bogato znanje in modrost izkušene učiteljice, ampak je z mano delila tudi neizmerno ljubezen do žive govornice.

Leto 1997, zaznamovano z najino osebno bolečino, naju je še posebej zblížalo. Na majski oddelčni seji, kjer je kot običajno preudarno razpravljala in tvorno prispevala

k odločitvam, je sredi živahne razprave v hudi bolečini obnemela ob novici, da je preminil njen Vanč. Ko se je avgust začel prevešati v september in je bitko z neizprosno kruto boleznijo izgubil moj oče, je jokala skupaj z mano. Vzgojena v prepričanju, da nikoli ni tako hudo, da ne bi moglo biti še huje, mi je, čeprav sama globoko ranjena, s svojo srčno toplino vlivala pogum in dajala tolažbo ter moči v sledečih mesecih, ko sem zaključevala svojo doktorsko disertacijo. Na dan, ko sem pridobila doktorski naslov, mi je, rojena v družini z desetimi otroki očetu mizarju in mami šivilji, že na ljubljanski obvoznici na poti proti Mariboru naložila novo odgovorno življenjsko nalogo – skrb za potomstvo, kar je za volanom sedeč kolega Bernard Rajh dobrodušno in nagajivo obenem glasno podprl. Vzgojena v ljubezni se je iskreno razveselila moje Julije in nato še Ane ter mi z vidnim olajšanjem dejala: »Veste, Mihaela, sedaj sem pa lahko mirna.« Vrednota družine, tudi sama je bila skrbna in predana mati Lilijanci in Janiju, je bila dediščina njenih staršev, ki jo je radostno delila z mlajšimi generacijami.

Po prerani smrti soproga, ki jo je zvesto podpiral in vzpodbujal pri njenem raziskovalnem delu ter večkrat spremljal tudi na terenu, pripovedovala je, da je ona snemala in pisala, on, arhitekt, pa risal, sva postali stalni sopotnici na različnih popotovanjih. Družili sva se na številnih znanstvenih srečanjih od Murske Sobote do Kopra in Nove Gorice, od Monoštra, Sombotela, Budimpešte, Celovca in Trsta vse do Helsinkov. Še vedno se spominjam najine poti na daljni sever, ko sem kmalu po vzletu letala z dunajskega letališča, potem ko mi je na uho zašepetala, da se v moji družbi počuti varno, ugotovila, da se boji letenja. Njen privzgojen čut odgovornosti in dolžnosti ji ni dopuščal, da bi zavrnila vabilo na konferenco. Narečno slovensko besedo je z velikim žarom, kot je to znala samo ona, približala širši tujejezični publiki, s svojo duhovitostjo in prešernim smehom ob večernem druženju je hitro razvedrila tudi pregovorno zadržane Fince, mene pa je občutek slabe vesti, ker sem jo nagovorila k potovanju, ki ji je povzročalo notranje stiske, spremljal še nekaj časa, čeprav mi je bila po vrnitvi za dragoceno nordijsko izkušnjo, ki ji je ostala v najlepšem spominu, zelo hvaležna. Družno sva v njeni, t. i. mariborski dialektološki šoli na osnovi novih, na terenu odkritih in z najsodobnejšim znanstvenim aparatom raziskanih jeziko(slo)vnih dejstev risali nov narečni zemljevid severovzhodne Slovenije ter odpravljali bele lise na slovenski dialektološki karti. Zastavljenih nalog se je vedno lotevala z veliko odgovornostjo, s prirojenim občutkom za jezik, temeljito znanstvenoteoretično predpripravo, natančno in podrobno raziskavo na terenu ter zrelo, odgovorno in poglobljeno analizo gradiva. Občudovala sem njeno raziskovalno vnemo in posluš za razlikovalnost v jeziku, še posebej pa njen človeški in spoštljiv odnos do ljudi, ki jih je srečevala na terenu. Srečanja s številnimi informatorji so jo osrečevala v spoznanju, da so ti radi vedeli, da raziskuje njihovo narečje.

Spoznava sem jo kot predano snovalko mariborskih dialektoloških simpozijev, začeni s prvim, ki ga je posvetila svojemu mentorju in vzorniku akademiku profesorju Tinetu Logarju, ki mu je bila vse do konca hvaležna za njegovo vero vanjo in njegov pedagoški eros. Njeno marljivost in znanstveno natančnost sem spremljala na številnih znanstvenih srečanjih. S prijaznim nastopom, urejenim in nazornim predavanjem ter predavateljskim žarom je vedno pritegnila slušatelje. Prepoznavala sem jo kot raziskovalko, katere znanstvena odličnost je bila nagrajena s Zoisovo nagrado za življenjsko delo ter leta 2003 še s sprejemom v Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, najvišjo nacionalno znanstveno in umetnostno ustanovo, s čimer je postala prva akademikinja mariborske univerze. Skromna, kot je bila, je to imenovanje čutila predvsem kot priznanje slovenski dialektologiji in mariborski humanistiki, od leta 2006 naprej tudi po njeni zaslugi razvijajoči se na Filozofski fakulteti. Dobro se je namreč zavedala, da mariborska univerza, na kateri je v času rektorja Ludvika Toplaka predano in odgovorno opravljala delo prorektorice za habilitacije, nujno potrebuje tudi humanistični duh.

Občudovala sem jo kot učiteljico, ki je narečjeslovno vedenje iz predavalnice med študente mariborske univerze prenesla tudi tako, da jih je povabila k delu na terenu in jih z odlično pripravljenimi in vodenimi ekskurzijami popeljala v Porabje, med koroške Slovence v Rož, Podjuno in Ziljo ter v Beneško Slovenijo in Rezijo, ter kot dialektologinjo, ki si je vztrajno prizadevala za popularizacijo in uzaveščanje narečne govornice. Ob številnih nastopih v različnih medijih je še posebej skrbno in z velikim veseljem pripravljala tedenske desetminutne radijske oddaje o slovenskih narečjih na programu Radia Maribor, v zelo prijetnem spominu pa mi ostaja tudi najino presojanje ustreznosti narečnih besedil, prispelih na natečaj festivala Narečna popevka. Večkrat je poudarila, kako pomembno je zavedanje ljudi o tem, da je narečje del njihovega življenja in da narečne pesmi govorijo o njih v njihovem jeziku. Zavedala se je, da Slovencem pomanjkanje samozavesti, še posebej predstave o manjvrednosti pred drugimi jeziki, ni tuje, zato je bilo dvigovanje zavesti o pomembnosti narečij ter posledično utrjevanje samozavesti še toliko pomembnejše. In, ja, nikakor ni mogla doumeti, da so številni avtorji menili, da je mariborski pogovorni jezik narečje.

Veliko časa sva v prijetnem vzdušju preživeli v avtomobilu na nikoli dolgočasnih poteh. Še posebej ljube so mi bile tiste v Porabje, kjer je snemala (s snemalcem Dušanom Ivanišinom tudi na film) živa pričevanja, kako se ohranja arhaična podoba jezika, obenem pa je tam živeče Slovence ozaveščala, da je njihovo narečje neprecenljiv zaklad, ki ga je potrebno negovati in ohranjati, saj je del njihove nacionalne slovenske identitete. Med vožnjo se je vedno prijetno razgovorila. Razglabljali sva o raziskovalnih načrtih, o izsledkih najnovejših znanstvenih preučevanj, z mano je deli-

la svoje strokovne in življenjske izkušnje ter mi razkrivala, kako jo je vzgoja od doma vodila skozi življenje, večkrat pa sva tudi samo sproščeno klepetali o čisto ženskih stvarih, kot kakšne barve kostim ali obleko si je naročila pri šivilji, kakšne čevlje ali torbico si je kupila, kateri prstan ali ogrlico naj si nadene in ali ji nova pričeska lepo pristaja. Spominjam se je kot odlične pripovedovalke zgodb, ki jih je še posebej rada delila s svojimi vnuki Melito, Kristino, Klaro in Ožbijem, s sonci, mi je dejala, ki so jo ogrevala v jeseni življenja. Spoznala sem, kako globoko je spoštovala svojo družino, še posebej očeta in mamo, ki sta jo vzgojila v veri, ki ji je pomagala premagati ovire, obup in razočaranje ter h kateri se je hvaležna zatekla tudi za vse lepo in dobro.

Vdanost v božjo voljo je izkazala tudi ob najinem zadnjem srečanju, ko sva s profesorico Nado Šabec sedeli ob njeni rahlo privzdignjeni bolniški postelji, da je lažje dihala, in so njene dlani mirno počivale v najinih rokah. »Srček mi nagaja,« je dejala, ko naju je vesela obiska božala s svojimi toplimi, živimi očmi, nasmejana in še vedno vsega iskreno vedoželjna. »Naj bo, kakor želi Bog!« mi je zašepetala, ko sem ji ob slovesu nežno poljubila od boleznih nekoliko upadla lica. Nisva se več srečali. Na pragu pomladi se je za vedno tiho poslovila.

Globoko jo spoštujem. S svojim zgledom človeka, ki za najvišjo vrednoto prepoznava spoštovanje človekovega dostojanstva, skrb za soljudi, akademsko odličnost in poštenost, me je vzgajala. Odkrila mi je lepote bogate narečjeslovne zakladnice. Ostala mi bo vzor odlične učiteljice in znanstvenice, ki se je zastavljenih nalog vedno lotevala z veliko odgovornostjo in prirojenim občutkom za jezik in ki so jo odlikovali delavnost, vztrajnost, poštenost, pravičnost in skromnost, vzor človeka, iz katerega veje toplina srca. Hvaležna in ponosna sem, da sem lahko bila njena učenka.

Mihaela Koletnik